

**Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjo
Egidijaus Šileikio nuomonė
dėl Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarimo**

(„Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos Seimo statuto 170 straipsnio (2012 m. kovo 5 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“)

Vilnius, 2014 m. sausio 26 d.

1. Įgyvendindamas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtintą teisėjo teisę pateikti nuomonę dėl Konstitucinio Teismo nutarimo, pažymiu, kad nesutinku su Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarimo (toliau – Nutarimas) rezoliucija ir tam tikra dalimi ją pagrindžiančių argumentų, tačiau pripažįstu Nutarimą ir nesiekiu sumenkinti jo juridinę galią.

2. Sutinku, kad susidariusioje (sudarytoje) situacijoje valstybei nėra konstitucinių kliūčių (tam tikromis iš „pačios Konstitucijos“ kylančiomis sąlygomis) įsivesti eurą. Tačiau nesutinku, kad Konstitucijai pagal priėmimo tvarką esą prieštarauja jos 125 straipsnio pataisa, taip pat kad Konstitucijai esą prieštarauja atitinkamos Seimo statuto nuostatos, pagal kurias ta pataisa priimta.

3. Ypač nesutinku dėl to, kad:

a) susiaurinta sąvokos „sumanymas keisti ar papildyti Konstituciją“ autentiška samprata, netaikant istorinio ar lyginamojo aiškinimo metodo;

b) nenurodyta ir netaikyta Konstitucinio Teismo 2006 m. atskleista „pačios Konstitucijos“ viršenybė Europos Sąjungos teisės atžvilgiu, t. y. šios teisės sistemos viršenybės nebuvimas „pačios Konstitucijos“ atžvilgiu. Tai nurodžius konceptualiai pakistų didelė argumentų dalis;

c) neargumentuotai suformuluota lakoniška pozicija, pagal kurią... panaikinus akto, kuris keitė 1992 m. spalio 25 d. referendumu priimtą Konstitucijos 125 straipsnį, juridinę galią esą yra kitos nepaaiškintos teisinės kliūtys pirminės Konstitucijos 125 straipsnio redakcijos juridinei galiai;

d) sudarytos prielaidos priešaringai lyginti Nutarimą (daugiau nei 7 metus galiojusios Konstitucijos pataisos pripažinimo antikonstitucine pagal priėmimo tvarką aspektu) su atitinkamu rezonansiniu Ukrainos Konstitucinio Teismo nutarimu (taip pat dėl prieš keletą metų priimtų Konstitucijos pataisų anuliavimo pagal priėmimo tvarką)....

4. Pažymėdamas išskirtinę Nutarimo reikšmę Lietuvos konstitucinės teisės raidai, išplėtotą nuomonę teikiu dėl tokių Nutarimo nuostatų.

4.1. [...] *Seimo narys Artūras Paulauskas [...] sekretoriato įregistruojamą [...] Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkas J. Sabatauskas [...] sekretoriato įregistruojamą projektą* (motyvuojamosios dalies I skyriaus 4 punkto 2 pastraipa, 6 punkto 1 pastraipa). Mano manymu, nepriimtina nenuasmeninti minėtų Seimo narių (nurodyti jų pavardes), jei nuasmeninti Konstitucijos 125 straipsnio pataisos sumanymą inicijavę ir (svarbiausia) už jo pakeistą variantą balsavę Seimo nariai, taip pat Nutarime nurodytą Lietuvos teisės instituto pastabą Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui (*[...] pakeitimas pagal pateikimo tvarką prieštarauja Konstitucijos 147 straipsnio 1 daliai ir vertintinas kaip veikimas ultra vires veiksmas*; I skyriaus 5.2 punktas) rengęs ir teikęs asmuo.

4.2. [...] *Konstitucijoje 147 straipsnio 1 dalies nuostatoje vartojama sąvoka „sumanymas [...]“ neturėtų būti aiškinama vien pažodžiui [...]. Taigi [...] sąvoka „sumanymas [...]“ reiškia, kad tai yra [...] projektas* (III skyriaus 8.2 punktas). Mano manymu, Nutarime akivaizdžiai iškreipta (susiaurinta) konstitucinės sąvokos „sumanymas“ ir jos sąmoningo, neatsitiktinio pavartojimo siekių samprata. Netaikytas istorinis ar lyginamasis aiškinimo metodas. Akivaizdu, kad jei sumanymo sąvoka nebūtų sutapatinta su projekto sąvoka, didelė Nutarimo rezoliuciją pagrindžiančių argumentų dalis itin susilpnėtų. Nėra nuoseklumo: viena vertus, pabrėžtas „konstitucinės ir ordinarinės teisės“ keitimo skirtumas, kita vertus, tą skirtumą akivaizdžiai rodžiusi „sumanymo keisti ar papildyti Konstituciją“ (Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalis) sąvoka sutapatinta su paprasto įstatymo „projekto“ (Konstitucijos 68 straipsnio 2 dalis) samprata...

4.3.[...] *įvertinti jos [Konstitucijos pataisos – E.Š.] objektyvią teisinę būtinybę* (III skyriaus 8.3 punkto 3 pastraipa). Mano manymu, Konstitucijos pataisos dėl savivaldybių tarybų kadencijos prailginimo, agrarinės paskirties žemės pardavimo ribojimo ar „teritorinių prokuratūrų“ nurodymo... priimtos dėl ekonominio politinio (ir teisinio) tikslingumo, naudingumo ar racionalumo, t. y. neturi nieko bendro su filosofine (neteisinio pobūdžio) kategorija „objektyvi teisinė būtinybė“, kuri yra Konstitucijos 105 straipsnio 6 dalyje nurodyto „neteisinio motyvo“ pavyzdys (netgi nekorektiškumas jurisprudencijoje žinomų „ekonominės konstitucijos“ įžvalgų požiūriu). Su tuo nesutinkant, tektų įrodinėti, kad Konstitucijos pataisa dėl individualaus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimo nesvarstoma ir nepriimama dėl to, kad tam nėra minėtos būtinybės, o jei ta pataisa visgi būtų priimta – kad tokia būtinybė pagaliau atsirado... Kitaip tariant, Konstitucija (148 straipsnis, siejant jį su preambule ir 1 straipsniu) draudžia: a) atimti iš teisinio išsilavinimo

neturinčių Seimo narių galimybę suvokti Konstitucijos keitimo sumanymo atitiktį „objektyviai teisinei būtinybei“; b) suteikti Seimo narių grupei ar teismams dingstį kreiptis į Konstitucinį Teismą, prašant iširti Seimo priimtą Konstitucijos pataisą pagal atitiktį „objektyvios teisinės būtinybės“ konstituciniam reikalavimui; c) Konstituciniam Teismui antikonstitucinėmis pripažinti tas Seimo priimtas Konstitucijos pataisas, kurioms priimti esą nebuvo jokios „objektyvios teisinės būtinybės“.

4.4. [...] iš Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies kyla draudimas svarstant Seime iš esmės pakeisti [...] projekto turinį [...] taip, kad būtų [...] siūlomos iš esmės kitokios konstitucinio teisinio reguliavimo priemonės siekiamam tikslui pasiekti (III skyriaus 8.4.3 punktas). Mano manymu, Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalis nereglamentuoja Konstitucijos pataisos sumanymo (jo vartimo Seimo *in corpore* projektu) svarstymo, to reglamentavimas turi būti kildinamas iš Konstitucijos 148 straipsnio 3 dalies. Be to, mano manymu, pacituota Nutarimo nuostata – pernelyg formali, kadangi: a) absoliučiai ignoruoja vieną esminį aspektą (neteikia jam jokios teisinės reikšmės) – sumanymą inicijavusių Seimo narių principinio sutikimo ir neprieštaravimo (dėl pakitusio jų sumanymo ar jo įgyvendinimo priemonių) aspektą, juo labiau faktą, kad Seimui 2006 m. balandžio 25 d. balsuojant dėl pakitusio projekto nei vienas pirminį sumanymą bendrai inicijavęs Seimo narys nebalsavo „prieš“; b) suponuoja įsivaizdavimą, kad sumanymą inicijuojanti Seimo narių grupė turėtų samdyti patyrusius advokatus ar kažkaip kitaip pajėgti gauti itin kokybišką (patikimą) teisinę pagalbą, kurios pagrindu sukurtas „projektas“ tenkins visus Seimo statute numatytus subjektus, atitinkamai dalyvaujančius Konstitucijos keitimo *parengiamojoje* procedūroje (tiek Seimo kanceliarijos Teisės departamentą, tiek Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetą)... Kaip įstatymų leidėjas, pasak Konstitucinio Teismo gausybės išaiškinimų, turi atsižvelgti (įsigilinti) į gausybės reglamentuojamų dalykų, pvz., į aukštųjų mokyklų autonomijos, specifiką, taip konstitucinė justicija, mano manymu, turėtų atsižvelgti (įsigilinti) į kolegialios parlamentinės veiklos organizavimo (taigi ir „kasmetinių mokamų atostogų“ suteikimo darbdavį turinčiam asmeniui) modelių specifiką (ypač Europos Sąjungos valstybių narių lyginamuoju požiūriu).

4.5. [...] keičiant [...] projekto tekstą negali būti paneigta [...] Seimo narių grupės [...] teisė pateikti Seimui sumanymą [...]. Seimas negali svarstyti ir balsuoti dėl tokio sumanymo [...], kurį pasiūlytų kitas [...] subjektas (III skyriaus 8.4.2 punktas). Mano manymu, teisės paneigimas suprantamas formaliai: pagal teksto pasikeitimą netgi tuo atveju, kai nei vienas sumanymą bendrai inicijavęs Seimo narys „neatsiima savo parašo“ ar nebalsuoja „prieš“, t. y. iniciatorių skaičius nesumažėja iki minimalus gausumo (1/4

Seimo narių). Be to, „kitas subjektas“ suprantamas taip pat formaliai: ne pagal pirminės iniciatyvos subjektą ir tai iniciatyvai suteiktą „unikalų numerį“, bet kolegialiai (dalyvaujant iniciatoriams!) tobulinto ir procedūros požiūriu „tarpinio“ (ne visiškai naujo) įregistravimo balsavimui subjektą, netgi veikiantį iniciatorių pritarimu (ypač tose situacijose, kai nei vienas iš sumanymų iniciavusių Seimo narių neprieštarauja dėl tokio „tarpinio“ įregistravimo ir tai vertina kaip jų pirminio sumanymo tęsinį tam pačiam siekiui įgyvendinti).

4.6. [...] *konstitucinio Lietuvos banko instituto teisinio reguliavimo turinys pakito priėmus Konstitucinį aktą „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje (motyvuojamosios dalies IV skyriaus 3 punktas); [...] pažymėtina, kad Lietuvos banko konstitucinis statusas apibudintinas kaip Lietuvos Respublikos centrinio banko, kurio kompetencijos dalis yra patikėta ECB ir kuris yra sudedamoji ECBS dalis (IV skyriaus 3.2.3 punktas). Mano manymu, nurodyto instituto įtvirtinimo (o ne reguliavimo) turinys Konstitucijos lygmenyje negali būti aiškinamas pagal žemesnės galios teisės aktus (Konstitucinio Teismo nutarimuose senokai suformuluota pozicija, kad Konstitucijos negalima aiškinti pagal įstatymų leidėjo ar kitų teisėkūros subjektų išleistus aktus, turinčius žemesnę teisinę galią). Beje, minėtas konstitucinis aktas nesuteikia jame nurodytai ir apibudintai Europos Sąjungos teisei (jos viršenybei prieš Lietuvos įstatymus) Konstitucijos juridinės galios... Todėl metodiškai nepateisinama, kad pagal Europos Sąjungos teisę apibudinant Lietuvos banką... visiškai nutylėta Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarime suformuluota rezonansinė pozicija, kad pagal minėtą konstitucinį aktą Europos Sąjungos teisė neturi viršenybės prieš „pačią Konstituciją“. Išeina, kad Konstitucija ir jos 125 straipsnio pirminė redakcija (su itin kategorišku žodeliu „tik“) turi viršesnę „norminį krūvį“ prieš Europos Sąjungos teisę (joje reglamentuojamu eurų politikos vykdytojų sistemos aspektu), t. y. vienaip ar kitaip draudžia visiškai *subordinuoti* Lietuvos banką pinigų emisijos aspektais kuriai nors kitai institucijai ar organizacijai taip, kad Lietuvos bankas pinigų emisijos srityje neturėtų valdingų įgaliojimų, užtikrinančių pakankamą jo suverenumą Konstitucijos 125 straipsnio (pirminės redakcijos), aiškinamo kartu su minėtu konstituciniu aktu, požiūriu. Su tuo nesutinkant, derėtų vadovautis Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 8 d. sprendimu kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – ESTT) dėl prejudicinio sprendimo. Tame kreipimesi pacituotas minėto konstitucinio akto išaiškinimas, kad Europos Sąjungos teisės viršenybė prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus (teisės normų kolizijos atveju) turi išimtį: „pačią Konstituciją“. Dėl visa to kylantį (sukeltą) neaiškumą, mano manymu, derėtų (Europos Sąjungos teisei draugišku būdu) švelninti pažymint pagal Konstitucijos 125 straipsnį toleruojamą europinį dalijimąsi*

išimtinė (!) Lietuvos banko pinigų emisijos teise, kuri po Nutarimo negali būti vertinama kaip panaikinta (nes neliko ja naikinuso akto juridinės galios) tiek, kiek Lietuvos bankas išlieka suverenus šios išimtinės teisės turėtojas Lietuvos valstybės jurisdikcijai priskirtinoje (tenkančioje) Europos Sąjungos išimtinės kompetencijos (euro politikos aspektais) dalyje.

4.7. [...] *pabrėžtina, kad Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo pripažinimas prieštaraujantiu Konstitucijai nereiškia, kad įsigalioja Konstitucijos 125 straipsnio redakcija, galiojusi iki šio įstatymo įsigaliojimo* (VII skyriaus 3 punktas). Tuo išreikšta pozicija, kad nelikus teisės akto juridinės galios, kurios pagrindu įsigaliojo (ir daugiau nei 7 metus galiojo) antikonstitucine pagal priėmimo tvarką pripažinta Konstitucijos 125 straipsnio pataisa, ir toliau esą išlieka kažkoks nenurodytas ir nepaaiškintas juridinis pagrindas negaliojanti 1992 m. spalio 25 d. referendumu priimtai Konstitucijos 125 straipsnio pirminei redakcijai. Mano manymu, Seimo priimto teisės akto pripažinimas antikonstituciniu pagal priėmimo tvarką reiškia to akto teisinės galios juridinį *nulifikavimą* (nepaisant, kad to akto turinys nebuvo konstitucinės patikros dalykas). Juridinės galios *nulifikavimo* konceptuali idėja lakoniškai suformuluota Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 13 d. nutarime („Vadinasi, toks aktas yra nulifikuojamas“). Konstitucinį Teismą saisto jo paties suformuluotos koncepcijos ir jų argumentai, taigi ir antikonstituciniu pripažinto teisės akto juridinio *nulifikavimo* koncepcija. Teisinės galios požiūriu *nulifikavęs* Konstitucijos 125 straipsnio pataisą, Konstitucinis Teismas neturėjo jokio teisinio pagrindo konstatuoti (juo labiau tai padaryti neargumentuodamas), kad po Nutarimo įsigaliojimo yra kažkokia kita teisinė kliūtis (kažkokio kito teisės akto juridinė galia), neleidžianti galiojanti 1992 m. spalio 25 d. referendumu priimto Konstitucijos 125 straipsnio pirminei redakcijai.

4.8. *Taigi [...] Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui buvo suteikti įgaliojimai [...] iš esmės pakeisti Konstitucijos keitimo įstatymo projekto [...] turinį* (II skyriaus 2.3.2. punktas); *nėra nustatyta jokių reikalavimų, kokius sprendimus dėl [...] projekto po svarstymo gali priimti [...] komitetas [...], taip pat nenustatyta jokių ribojimų pateikti pirmajam balsavimui kitokį [...] projekto tekstą* (II skyriaus 3.4 punktas). Mano manymu, Nutarime ydingai taikytas ir suabsoliutintas pažodinis (formalus) Seimo statuto nuostatų aiškinimo metodas, neatsižvelgiant į daugyšk tobulinto Seimo statuto nuostatų tikslus ir siekius, kitose Seimo statuto nuostatose implikuotus kolegialios institucijos darbo organizavimo principus, Seimo narių grupių nesutarimų sprendimo komitetuose faktinius standartus, Teisės ir teisėtvarkos komiteto veiklos tradicijas. Svarbiausia tai, kad nenurodytos ir neįvertintos to komiteto ir Konstitucijos 125 straipsnio pataisos iniciatorių

santykių (politinių teisinių interesų derinimo) 2005 m. faktinės aplinkybės (apie jas Nutarimo motyvuojamosios dalies I skyriuje visiškai neužsiminta!). Taigi tarsi laikytasi pozicijos, kad aiškint Seimo statuto nuostatas byloje nagrinėjamo aspekto kontekste... visiškai nesvarbu išsiaiškinti ir nurodyti, ar minėtas Komitetas bendradarbiavo su projekto iniciatoriais (kvietė juos į posėdį ar kitaip derino jų sumanymo patobulinimus), ar bent vienas iš iniciatorių 2006 m. balandžio 25 d. balsavo „prieš“ komiteto patobulintą projekto variantą, pateiktą Seimui *in corpore*... Todėl abejotina, ar sumanymo iniciatorių valios paneigimas turi būti suprantamas ne kaip sumanymo tikslo (siekių) iškreipimas (iniciatorių balsavimo „prieš“ požiūriu), bet sumanymo *teksto* esminis pakeitimas, nesvarbu, kad dėl to nei vienas iniciatoriumi buvęs Seimo narys nebalsuoja „prieš“.... Beje, pažodinis Seimo statuto (specifinio teisės akto) aiškinimas ir tame atsispindintis parlamentinių sumanymų virtimo Seimo *in corpore* projektais įsivaizdavimas, mano manymu, neatitinka tų nuostatų vyraujančio parlamentinio supratimo ir įgyvendinimo (pvz., tobulinant ir iš esmės pakeičiant konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ projekto 3, 4 straipsnius) tradicijų.

4.9. [...] *pagal Konstituciją yra nustatyta skirtinga konstitucinės ir ordinarinės teisės keitimo tvarka* (III skyriaus 7.1 punktas 3 pastraipa). Mano manymu, Seimo priimtas Konstitucinio Teismo įstatymas ar Seimo priimti konstituciniai įstatymai (netgi Respublikos Prezidento dekretas dėl nepaprastosios ar karo padėties įvedimo), yra konstitucinės teisės dalis. Todėl: Konstitucijoje yra nustatyta skirtinga Konstitucijos ir įstatymų keitimo tvarka. Be to, mano manymu: Konstitucijoje yra nustatyta skirtinga „sumanymo keisti ar papildyti Konstituciją“ ir „įstatymo projekto“ inicijavimo, svarstymo ir priėmimo bei promulgavimo tvarka, nedraudžianti Seimui pasirinkti tokią pačią visų teisės aktų projektų, taigi ir „sumanymų keisti ar papildyti Konstituciją“ svarstymo ir kolegialaus tobulinimo (sumanymą inicijavusiems Seimo nariams iš esmės neprieštaraujant) Teisės ir teisėtvarkos komitete procedūrą. Konstitucijos išskirtinumą ar stabilumą parodo ne jos pataisų pirminių sumanymų tekstinis stabilumas tarp inicijavimo ir pirmojo balsavimo, bet tuos sumanymus vainikavusių suderintų projektų (dėl kurių iniciatoriai nereikia prieštaravimo) stabilumas tarp pirmo ir antro balsavimo (darant ne mažesnę nei 3 mėnesių pertrauką). Būtent šis stabilumo vertybinis aspektas nurodytas Konstitucijos 148 straipsnio 3 dalyje. Jis neturėtų būti radikalai papildytas pagal Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalį, kurios procedūrinę esmę (sumanymo svarstymo stadijos aspektu) ir jai minėtą priešingą „ultra vires veiksmą“ 2005 m. įžvelgė Lietuvos teisės institutas. Beje, sąvoką „ultra vires“ Konstitucinis Teismas pirmąsyk pavartojo 2006 m. kovo 28 d. nutarime.

5. Darsyk pažymėdamas išskirtinę Nutarimo reikšmę Lietuvos konstitucinės teisės raidai, papildomai nurodau ir sukonkretinu tuos su Nutarimu susijusius aspektus, kurie, mano manymu, reikšmingi teisinių staigmenų, teismo aktyvizmo bei konstitucingumo patikros testo protingumo požiūriu (daugiau nei 7 metus galiojusios Konstitucijos pataisos ir ją svarstant padarytų procedūrinių pažeidimų kvalifikavimo kontekste).

5.1. Teisinės valstybės principas draudžia teismams, taigi ir specifiniu tarp jų esančiam Konstituciniam Teismui, pateikti atitinkamos materialinės ir procesinės teisės pagrindinių aspektų aiškinimo staigmenų (norminių siurprizų), jei tie pagrindiniai aspektai nesyk paminėti ar net pažymėti tų teismų aktuose, jų radikaliai plečiamai neaiškinant.

Vienu iš pagrindinių konstitucinės teisės aspektų – Konstitucijos pataisos sumanymo iniciatorių (jie nurodyti Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje) pateikto sumanymo svarstymo ir teikimo pirmam balsavimui samprata, kildintina iš Konstitucijos 148 straipsnio 3 dalies. Per daugiau nei dvidešimt Konstitucijos galiojimo metų tokios sampratos nesuvokti fundamentalūs aspektai (jų tariamas ryšis su Konstitucijos stabilumo principu ir esą *atsitiktinių* pataisų užkardymo būtinybe) nebuvo Konstitucinio Teismo nutarimų „signalizuojančių“ (įstatymų leidėją įspėjančių) nuostatų ar Seimo narių grupių, nepatenkintų jų teisės esą pažeidusio Seimo ar jo komiteto sprendimo patobulinti pirminį sumanymo variantą, kreipimūsi į Konstitucinį Teismą dalyku.

Vien tik Lietuvos teisės instituto, kuris pagal darbuotojų publikacijas (specializacijas) paprastai pasireikšdavo baudžiamosios teisės (kriminologijos) tyrimų srityje ir iš esmės nebuvo (nėra) konstitucinės teisės tyrimų institutu (nors pagal tam tikrus subjektyvius hipotetinius aspektus turėjo prielaidas tam tikru laikotarpiu būti tampriai susijęs su konstitucine justicija), pareikšta pastaba Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui dėl Konstitucijos 125 straipsnio keitimo abejotinių procedūrinių aspektų (*ultra vires veiksmas*), iš esmės negali būti pagrindu teigti, kad būtų oficialių konstitucinių ginčų ir oficialių doktrininių inspiracijų. Nežiūrint to, minėta Teisės instituto pastaba kažkodėl pakylėta į Nutarime nurodomų aplinkybių lygmenį...

Nors Konstitucinis Teismas iki šiol nebuvo atlikęs tam tikros Konstitucijos pataisos konstitucingumo patikros (pagal priėmimo tvarką), jo nutarimuose nesyk nurodyta (pažymėta) Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalis, 148 straipsnio 3 dalis. Tai vienaip ar kitaip daryta net išgryninant Konstitucijos stabilumo ir išskirtinumo sampratą.

Todėl kiekvienas suinteresuotas asmuo, taigi ir bylos šalimi buvęs Seimas, galėjo numatyti: 1) kurios Konstitucijos nuostatos keičiamos tik referendumu ir kurios – Seimo priimtu įstatymu; 2) kuo skiriasi įstatymų projektų ir Konstitucijos keitimo *sumanymų*

inicijavimas, svarstymas, priėmimas ir promulgavimas. Tačiau, pasirodo, po daugiau nei dvidešimt Konstitucijos galiojimo metų paaiškėjo... kokios dar kitos papildomos Konstitucijos nuostatos gali būti keičiamos tik referendumu ir (svarbiausia) kad Konstitucijos keitimo sumanymas negali būti svarstomas jį iš esmės pakeitus net ir tuo atveju, jei tam pakeitimui iš esmės neprieštarauja (nebalsuoja „prieš“) iniciatoriais buvę Seimo nariai..., kadangi Konstitucijos stabilumas, kaip paaiškėjo, pasireiškia ne tik jos pataisos sumanymo stabilumu tarp dviejų (pirmo ir antro) svarstymų balsavimų (darant ne mažesnę nei 3 mėnesių pertrauką), bet ir tarp inicijavimo ir pirmo svarstymo balsavimo...

Jei tai buvo aišku Konstitucijos, kurios pagrindą sudaro ankstesnių Lietuvos valstybių konstitucijų nuostatos, rengėjams (o ne „kūrėjams“, kadangi valstybę ir jos konstituciją pagal Konstitucijos 2 straipsnį sukūrė ir kuria teisinė tauta), jie tai turėjo įrašyti Konstitucijos 148 straipsnyje.

Jei tai buvo aišku ankstesnių Konstitucinio Teismo „sudėčių“ teisėjams, jie ankstesniuose Konstitucinio Teismo aktuose, kuriuose aprašytos Konstitucijos išskirtinės savybės ir suformuluota jos pataisų priėmimo tik dėl teisiškai „objektyvios būtinybės“ samprata bei nurodytas Konstitucijos 148 straipsnis, turėjo įterpti vadinamą „signalizuojančią“ doktrininę nuostatą, kuri iš anksto išspėtų įstatymų leidėją, veikiantį Konstitucijos (pataisų) normų leidėjo lygmenyje.

Jei tai pirmąsyk tapo aišku daugumai šios Konstitucinio Teismo „sudėties“ teisėjų, jiems tai atsakingai ir tinkamai suformuluoti (paaiškinant, kaip iki to buvo artėjama konstitucinėje jurisprudencijoje 2004-2013 m. ir kokie Konstitucijos pataisų sumanymų svarstymo tobulinimo modeliai atsispindi kitose užsienio valstybėse, ypač Europos Sąjungos valstybėse narėse) ir paskelbti teismo salėje, turėjo prireikti bent trijų ar net keturių savaitių (nuo viešo posėdžio iki Nutarimo priėmimo bei paskelbimo teismo salėje).

Visa tai, žinoma, tikrai nereiškia, kad Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstituciją (ypač aptakiai suformuluotas nuostatas) turi atskleisti tik tai, kas įstatymų leidėjui (ir šių eilučių autoriui) nesukelia ypatingų netikėtumų arba kad negali suspėti suformuluoti ir paskelbti naujovišką poziciją bei ją pagrindžiančią argumentaciją per keletą dienų (nuo viešo posėdžio iki nutarimo priėmimo)...

Kas kita: a) Europos Sąjungos teisės taikymas... aiškinant Konstituciją ir nenurodant, kad yra oficialus tos teisės santykio su „pačia Konstitucija“ išaiškinimas, taigi nenurodant Konstitucijos viršenybės Europos Sąjungos teisei, taip pat dėl tos viršenybės visiškai logiško (pagrįsto) Seimo 2006 m. sprendimo priimti Konstitucijos 125 straipsnio pataisą „norminės priežasties“. Pagal Nutarimą susidaro įspūdis, kad tos pataisos net

nereikėjo, kadangi ir taip viskas aišku pagal Europos Sąjungos teisę ir jai Konstitucijos galios nesuteikusį minėtą konstitucinį aktą „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“....; b) vienareikšmiai suformuluotų Konstitucijos 148 straipsnio 1, 2 dalių *teleologinis* aiškinimas ir argumentavimas, pagal kurį tik referendumu galima keisti tam tikras (net iš konkrečių referendumų tiesiogiai nekylančias ir ne visas iš konkrečių referendumų tiesiogiai kylančias) Konstitucijos 150 straipsnyje nurodytas *sudedamąsias Konstitucijos dalis* (antai referendumo kažkodėl nereikia rengti... keičiant 150, 154 straipsniuose nurodytame ir referendumu priimtame Įstatyme „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“ įtvirtintą Seimo nario priesaikos tekstą, siekiant, pvz., visiškai panaikinti jį įtvirtinančią nuostatą – kartu su atitinkamomis Konstitucijų 59, 74 straipsnių nuostatomis – tam, kad apkaltos padariniai negalėtų kandidatuojant į Seimo narius vien dėl to, kad Seimo nariai neprivalo prisiekti (kaip to nereikalaujama pagal kai kurių Europos Sąjungos valstybių narių konstitucijas)..

5.2. Valstybės valdžios atribojimo ir padalijimo principas įpareigoja teismus, taigi ir specifiniu tarp jų esantį Konstitucinį Teismą, laikytis „tarpinstitucinio lojalumo“, be kita ko, kitų valdžios institucijų pasirinktai darbo tvarkai, taigi ir pakantumo įstatymų leidėjo pasirinktai ir keičiant Konstituciją dėl euro įvedimo (taip pat narystės Europos Sąjungoje pagrindų įtvirtinimo) pritaikytai Konstitucijos pataisos *sumanymo iniciatyvos virtimo Seimo in corpore projektu* „praktikai“.

Išimtyms, kaip teismai ar jų buvę pirmininkai viešai suabejoja kitų valdžios institucijų, taigi ir įstatymų leidėjo pasirinktos darbo tvarkos konstitucingumu, o Konstitucinis Teismas – pripažįsta ją įgyvendinantį daugiau nei 7 metų senumo aktą (Konstitucijos pataisą) prieštaraujančia Konstitucijai, turi būti įtvirtinamos itin atsakingai ir protingos padarinių atžvilgiu: ne tik euro įvedimo kontekste, bet ir konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“^{3,4} straipsnių inicijavimo ir svarstymo keitimo aplinkybių požiūriu. Antraip daugybė Konstitucinio Teismo pasirinktos darbo tvarkos normų, nustatytų valdymo aktų lygmeniui („ordinarinei teisei“ „poįstatyminiam aktui“) priskirtame Reglamente, taps atsakomųjų įstatymų leidėjo sumanymų ar projektų objektu.

5.3. Nuasmenintų konstitucinių grėsmių, taip pat pamatinių vertybių sistemoje, kurioje Konstitucija, pasak Konstitucinio Teismo 2006 m. išaiškinimų, turi *viršenybę* prieš Europos Sąjungos teisę (įskaitant joje numatytas atitinkamo Sąjungos banko galias), daugiau nei 7 metus galiojusios (dėl euro įvedimo priimtose) Konstitucijos pataisos oficialus juridinis *nulifikavimas* ir net oficialios dingsties kvestionuoti konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 3, 4 straipsnius suteikimas euroskeptikams

(juos atstovaujantiems Seimo nariams)... Seime vykstančios kitos Konstitucijos (74 straipsnio) pataisos priėmimo kontekste, mano manymu, nukrypsta nuo teisės aiškinimo racionalumo idealų, grąžina konstitucinę justiciją į konfliktinį 2006 m. laikotarpį ir kadaise Vengrijoje prieštarinčiai plėtotą „nematomos“ (tik konstitucinei justicijai „matomos“) konstitucijos modelį...

Visa tai šių atskiros nuomonės eilučių autorių verčia nesantūriai laikytis kitoje jo atskiroje nuomonėje (dėl Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimo) suformuluoto nuogaštavimo, kad dėl vieno itin „personalizuoto“ konstitucinio aspekto, kuris iš esmės neprilygsta euro įsivedimo ir Konstitucijos (taigi ir 125 straipsnio) stabilumo išsaugojimo reikšmei, konstitucinė justicija pasirengusi paaukoti beveik viską, gal net save pačią (ar dalį savęs), juo labiau Konstitucijos (ne tik 125 straipsnio) stabilumą. Pripažinus prieštaraujančia daugiau nei 7 metus galiojusią Konstitucijos pataisą antikonstitucine pagal priėmimo tvarką ir argumentuotai nepaaiškinus, *kas, kada ir koku galiojančiu aktu* panaikino šiuo metu negaliojantį referendumu Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą žodelį „tik“, ... esą užtikrintas Konstitucijos (su tuo žodeliu dar ryškiau turėjusios viršenybę Europos Sąjungos teisei ir joje įtvirtintoms atitinkamos Sąjungos banko galioms) stabilumas...

Mano manymu, dėl Konstitucijos stabilumo sukurtas... naujas Konstituciją *destabilizuojantis* jos pataisos variantas: Konstitucija gali būti keičiama ir tokiu joje visiškai nenurodytu būdu, kai Seimo priimtą (1992 m. spalio 25 d. referendumu įtvirtintos) Konstitucijos nuostatos pataisą Konstituciniam Teismui pripažinus prieštaraujančia Konstitucijai, ydingai atimtos teisinės galios neatgauna iki toks pataisos galiojusi (referendumu įtvirtintos) Konstitucijos nuostatos redakcija, o Konstitucijos 125 straipsnyje susidariusi „tuščia norminė vieta“ užpildoma pagal Europos Sąjungos teisę suformuluotu aiškinimu, kad „Konstitucijoje nenustatyta išimtinė Lietuvos banko pinigų emisijos teisė“ (VII skyriaus 3 punktas, 5 punkto 2 pastraipa)...

Taigi vienareikšmiai kategoriškai suformuluotos Konstitucijos nuostatos, ypač tos, kuriose šiuo tikslu 1992 m. spalio 25 d. referendumu įtvirtintas žodelis „tik“, negali būti aiškinamos pagal Konstitucijos galios Europos Sąjungos teisei nesuteikusį konstitucinį aktą „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ taip, kad tas konkrečios Konstitucijos nuostatos vienareikšmis kategoriškumas („tik“) būtų ignoruojamas kaip esą savaime pakitęs (išnykęs) dėl sisteminių Konstitucijos turinio pokyčių (t. y. nuostatų pagausėjimo), juo labiau neatgaunantis juridinės galios dėl ją panaikinusios Konstitucijos pataisos pripažinimo antikonstitucine (teisiškai „nuline“).

5.4. Žinoma, būtina pripažinti, kad pagal minėtą konstitucinį aktą Europos Sąjungos institucijoms patikimi Lietuvos valstybės institucijų, taigi ir Lietuvos banko, įgaliojimai (*jais dlijamasi*). Šiuo požiūriu tiek Konstitucijos 109 straipsnio nuostata „tik teismas“ apima ne tik Lietuvos, bet ir Europos Sąjungos teismą (teismus), tiek 1992 m. spalio 25 d. referendume priimta Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalies nuostata „tik Lietuvos bankas“ apima ne tik Lietuvos banką, bet ir (atitinkamomis, iš „pačios Konstitucijos“ kylančiomis sąlygomis) atitinkamą Europos Sąjungos banką.

Šiuo požiūriu susidariusioje (sukeltoje) situacijoje pagal minėtą konstitucinį aktą ir pagal jį atitinkamai aiškinamą Konstitucijos 125 straipsnį (pirminę redakciją), valstybei iš esmės nėra konstitucinių kliūčių įsivesti eurą, jei tai darant Lietuvos bankas turėtų atitinkamus valdingus įgaliojimus, leidžiančius jam realiai dalintis Europos Sąjungos pinigų (eurų) politikos vykdytojų teisėmis (realiai dalyvauti jas įgyvendinat) .

5.5. Mano žiniomis, Europos Sąjungos valstybėse narėse nebuvo (ir, matyt, daugiau nebus) konstitucinės justicijos aktų, kuriais keletą metų galiojusi konstitucijos pataisa, parlamento priimta siekiant sudaryti prielaidas įsivesti eurą, būtų pripažinta antikonstitucine pagal priėmimo tvarką...

Nežiūrint to, būtų nekorektiška nepripažinti, kad Nutarimas išskirtinis (juo labiau pastarųjų metų konstitucinės justicijos aktų „stiliaus“ kontekste), kūrybiškai originalus ir nepaprastai reikšmingas stiprinant konstitucinių principų ir vertybių apsaugą.

Darsyk pažymiu, kad pripažįstu Nutarimą ir nesiekiu sumenkinti jo juridinę galią.

Egidijus Šileikis